

цинічною, зухвалою, егоїстичною, такою, що створює конфліктну ситуацію.

Також, як з'ясувалося в ході дослідження, 9,5 % жертв необережних вбивств зловживали наркотичними засобами. Причому іноді сам процес внутрішньовенного введення наркотику стає причиною заподіяння смерті. Наркомани, не розуміючи наслідків своєї поведінки, не завжди вживають необхідних заходів застереження, що забезпечили б стерильність медичного інструменту при введенні наркотиків. Крім того, наркомани, так само, як алкоголіки, у стані наркотичного сп'яніння не можуть належним чином оцінювати ситуацію, що склалася, і тому стають потенційними жертвами злочинних посягань.

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЖЕРТВИ ЗЛОЧИНУ

Гульятєва М.П., слухач Кіровоградського відділення ННІЗН НАВС

На даному етапі розвитку Української держави мають місце різні негативні явища, які відбуваються в економіці, політичному житті, соціальній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Складні умови, в яких перебуває на сьогоднішній день держава, фактично обумовили не лише погіршення матеріального становища значної частини населення та зростання психологічної напруги, але й негативно позначилися на криміногенній ситуації в державі. При цьому серед усієї сукупності злочинних посягань особливе занепокоєння викликають ті, що спрямовані саме на осіб жіночої статі та людей похилого віку.

Віктимна поведінка формується протягом певного проміжку часу і має свій появу у кожної людини по – різному. Людина починає вести себе зухвало, навіть не підозрюючи про те, що сама провокує небезпеку. Дехто починає боятися при появі навіть незначної небезпеки, інші – залишаються спокійними, навіть тоді, коли ситуація стає надзвичайно напруженою і серйозною. Неможливо залишити без уваги ту категорію осіб, які самі шукають небезпеку, тобто свідомо провокують зловмисників на злочинні дії. Інколи звичайна поведінка одних осіб може здатися віктимною іншим людям.

Поняття віктимології використовується не тільки в психології, але і в криміналістиці. Статистика запевняє, що чимало злочинів на сексуальному ґрунті відбуваються саме тому, що жінка своєю поведінкою провокує з боку нападників (чоловіків) активні дії направлені на порушення її статевої недоторканності. Деякі жертви сексуального насилля свідомо провокували гвалтівника на близькість та допускали подібний прояв з боку потенційного гвалтівника, в свою чергу існує категорія жертв, які провокували нападника не усвідомлюючи наслідки своєї поведінки. Крім названих вище категорій необхідно виділити і таку, що взагалі не приймала участі в

створені злочинної ситуації, тобто все виникало спонтанно, нападник міг випадково зустріти жертву, з якою був не знайомий.

Основи віктимної поведінки лежать у свідомості. Так чи інакше люди усвідомлюють, що їх модель поведінки суперечить якимось загальноприйнятими нормам. Та допускають, що рано чи пізно це може спровокувати біду.

При прийнятті рішення про віктимну поведінку людина керується аж ніяк не здоровим глуздом і логікою, а швидкоплинними позивами і емоційними спалахами. Люди можуть свідомо чи несвідомо провокувати злочинця (потенційного злочинця) на вчинення протиправного діяння.

Віктимна поведінка – така поведінка жертви, яка полегшує та провокує скоєння проти неї злочинних дій. Іншими словами, віктимна поведінка – це вчинки або дії людини, які так чи інакше провокують заподіяти їй шкоду. Як правило, така поведінка людина використовується для того, щоб: – спровокувати злочинця на вчинення певних дій; – створити обстановку вигідну для нападу; – привернути увагу.

Віктимність окремої особи (індивідуальна віктимність) – схильність стати в певних обставинах жертвою злочину. В залежності від особистісних якостей і поведінки конкретного індивіда ступінь його уразливості може перевищувати середній (підвищена віктимність) або бути нижчим від середнього (мінімізована віктимність).

Ступінь віктимності будь-якої людини може бути зведений до нуля. Усе залежить від того, чи людина обирає найбільш оптимальний варіант поведінки, аби не створювати віктимну ситуацію.

Дані кримінально-правової статистики свідчать, що значна кількість протиправних діянь зумовлені поведінкою самої жертви злочину, а саме: особливостями ситуаційного стану (сп'яніння), станом здоров'я (дефекти органів сприйняття), особливим психічним настроєм, пов'язаним з неадекватними діями в звичайній ситуації: недбалістю ставленням до безпеки своєї особистості, честі, гідності та збереження майна; небажанням повідомити правоохоронні органи про злочинні дії, що вже мали місце стосовно неї; легковажним ставленням до правил, які покликані охороняти суспільний порядок і безпеку; участю в незаконній угоді; провокаційною поведінкою.

За своїм характером віктимна поведінка може бути: - конфліктною, коли потерпілий створює конфліктну ситуацію чи бере активну участь в конфлікті, що виник (ініціатором бійки або вступає в бійку на боці однієї зі сторін). Особливими різновидами такої поведінки є необхідна оборона, затримання злочинця та правозахисна активність;

- провокаційною (демонстрування багатства, екстравагантна зовнішність, неправильна поведінка жінки, що створює враження про її доступність, тощо);

- легковажною (довірливість і наївність неповнолітніх та інших осіб, які неспроможні протистояти нападникові, створення аварійних ситуацій на шляхах пішоходами й водіями).

У межах криміногенної ситуації поведінка жертви може бути оцінена як: - негативна, тобто така, що провокує злочин або створює для нього об'єктивно сприятливу ситуацію (форми провокації різні: від фізичного чи психічного насилля стосовно злочинця чи його близьких до їх образи, проявів неповаги до громадського порядку та загальновизнаних норм моралі); - позитивна, що проявляється у протидії злочинцеві, у виконанні громадського обов'язку тощо; - нейтральна, що не сприяла вчиненню злочину.

Отже, вквітима поведінка – це те, що потрібно зрозуміти, усвідомити і навчитися контролювати. Від природи жертв не існує, більшість людей самі провокують скоєння злочинів проти них своєю поведінкою. В деяких випадках вквітмність залежить від соціального статусу особи.

Для уникнення небезпечних ситуацій необхідно визначитися з тим, чи правильно чине особа в певній ситуації.

ВИДИ ВКІТМНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ТИПОЛОГІЯ ЖЕРТВ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Полин Г.С., магістр права, старший лаборант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

Розробка дієвих заходів по профілактиці насильницької злочинності на вквітмологічній основі та запобігання підвищеній вквітмності потенційних жертв припускає, у першу чергу, пізнання особистості і проникнення в механізм спонукальних мотивів поведінки потерпілого від злочину, у тому числі і розглянутої категорії.

Результати численних досліджень дозволяють стверджувати, що вирішальна роль у вчиненні злочину належить антигромадській спрямованості особистості злочинця. Ступінь деформації особистості злочинця залежить від наявності в її структурі особливого неповторного сполучення різних негативних індивідуальних факторів.

Тим часом, у багатьох роботах відомості і висновки про потерпілих носять викривальний характер. Акцент часто робиться на їх аморальності, антигромадському способі життя, неналежній поведінці, причому не тільки в обставинах, що безпосередньо передують злочину, але й у цілому. Умисно чи мимоволі вони виступають у ролі головної причини злочину і якимсь непомітно, особливо в конкретних прикладах, міняються місцями зі злочинцями. Здається, що таке ставлення до жертви злочину надмірно перебільшено. Так, за даними С.Б. Алімова, аморальна чи протиправна поведінка потерпілого, яка безпосередньо передує вчиненню злочину у сфері побуту, спостерігається не більш ніж в одному випадку з десяти[1]. Стосовно